

İSLAMOFOBİ’NİN PSİKOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ

Necmi KARSLI*

Özet

Özet

Tarihsel, ekonomik, siyasi, dini ve sosyolojik nedenleri olan İslamofobi 11 Eylül olaylarından sonra artışa geçmiştir. Günümüzde antisemitizmin yerini alan İslamofobi Müslümanlara yönelik ayrımcılık, nefret, sözlü ve fiziksel saldırılara neden olmaktadır. Bunun sonucunda Müslüman bireylerde kaygı, korku, stres güvensizlik gibi psikolojik etkiler görülmektedir. Bu makalede öncelikle fobi kavramının tanımı ve fobi ile ilgili psikolojik yaklaşımlar açıklandı. Daha sonra İslamofobi'nin tarihi, nedenleri ve Müslüman bireyler üzerindeki psikolojik etkileri incelendi.

Anahtar Kelimeler: İslam, fobi, düşmanlık, nefret.

Studying Islamophobia as Psychologically

Abstract

Islamophobia which has historical, economic, political, religious and sociological causes has increased since the events of September 11. Today, anti-Semitism substitute Islamophobia is to cause discrimination, hate, verbal and physical attacks against Muslims. As a result, psychological effects like anxiety, fear, stress and insecurity are determined in the Muslim individuals. In this article, firstly the definition of phobia, and psychological approaches related with phobia were explained. Later, Islamophobia's history and causes and impacts on Muslim individuals were examined.

Key Words: Islam, phobia, enmity, hate.

* Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Anabilim Dalı, necmikarsli@hotmail.com.

Giriş

Modern çağda kitleler bir takım siyasi, askeri, ekonomik ve dini çıkarlar doğrultusunda yazılı, görsel, işitsel medya, politikacılar ve din adamları kullanılarak yönlendirilmektedir. Kitleleri istenilen doğrultuda etkileyebilmek için stratejik bir bilim olan psikolojiden istifade edilmektedir. Bu doğrultuda bireyin en temel ihtiyaç ve güdülerinden olan yaşama ve güvenlik ihtiyacı ile olumsuz algı oluşturulmak istenen olgu ilişkilendirilmek suretiyle bireyler istenilen doğrultuda şartlandırılmaktadır.

Korunma ve varlığı sürdürme içgüdüğü en temel ihtiyaç olarak kabul edilmektedir. Yani her birey doğal olarak varlığını sürdürme ve güven içinde olma ihtiyacı duymaktadır. Güvenlik ve varlığını sürdürme ihtiyacının engellenmesi bireyde öfke ve saldırganlığa neden olmaktadır. İslam ve Müslüman kavramlarının korku, öfke duygularına neden olmasının arka planında medya, siyasiler, din adamları ve eğitimcilerin İslam ile bireyin güvenlik ve yaşam güdülerini tehdit eden terör, şiddet, bombalama ve intikam gibi negatif duygu ve davranışların sürekli birlikte ilişkilendirilmesi yer almaktadır. İslam ve Müslümanların terör, şiddet ve cinayet gibi yıkıcı kavramlarla sürekli birlikte zikredilmesi sonucunda birey bir süre sonra klasik şartlamaya uğrayarak terör ve şiddet ile İslam ve Müslümanları eş değer kabul etmekte, İslam ve Müslümanları terör ve şiddet olaylarının uyarıcısı (nedeni) olarak görmeye başlamaktadır.

Tarihsel, teolojik, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik nedenleri olan ve son yıllarda Müslümanlara yönelik cadı avına dönüşen İslamofobi, dünyanın farklı yerlerinde yaşamakta olan Müslüman bireyler üzerinde bir takım fiziksel ve psikolojik etkilere neden olmaktadır. Bu makalede çok boyutlu bir olgu olan İslamofobi psikolojik açıdan ele alınmaya çalışılmaktadır.

Fobi Nedir?

Fobi sözlükte belli bir nesnenin, durumun veya etkinliğin yaratıldığı ve kişinin kendisi tarafından da yersiz veya aşırı kabul edilen usdışı, yoğun, inatçı bir korku şeklinde tanımlanmaktadır.¹ Fobi normal bir insanın korkmayacağı durum, obje veya eylemden aşırı bir şekilde korkma ve kaçınma davranışında bulunmaktır.

¹ Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2009, s.291.

Pek çok Yunan ve Latin yazılarında fobi kelimesi örümcek fobisi, sosyal fobi, agorafobi (açık alan korkusu) gibi kendisinden korkulan nesne veya duruma göre isimlendirilmiştir. Fobiler kendi başına veya çok çeşitli akıl sağlığı problemlerinin bir parçası olarak meydana gelebilirler.²

İnsan duygu ve davranışlarını anlamak ve açıklamak için geliştirilmiş bir takım psikolojik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biyolojik, davranışsal ve psikanalitik yaklaşımın fobilere farklı açılardan yaklaştıkları görülmektedir.

Biyolojik yaklaşıma göre korku duygusu içgüdüselidir. Korku ve kaçınma refleksi insanlar ve diğer pek çok hayvanda mevcuttur. Amaç organizmayı tehlikelerden koruyarak varlığını devam ettirmektir. Pek çok etolojik ve deneysel psikoloji çalışmaları yeni doğanlarda korkunun içgüdüsel olarak mevcut olduğunu göstermiştir.³ Biyolojik yaklaşımda daha çok korkunun oluşumu algılama ve bellekle ilgili olarak beyin anatomisi ve fizyolojisi üzerinde durulmaktadır.⁴ Bu yaklaşıma göre biyolojik fonksiyonlar, kaygı, fobi, panik atak ve takıntılı davranışlara neden olmaktadır.⁵

Davranışçı yaklaşıma göre fobiler şartlı refleks yoluyla öğrenilmiş davranışlardır. Fobilerin şartlı korku tepkileri olduğu görüşü John Watson'un küçük bir çocuk olan Albert üzerinde yaptığı klasik şartlanma deneyinden çıkmıştır. Watson beyaz fare ile gürültülü bir sesi aynı anda vermek suretiyle küçük Albert'in beyaz fare korkusu geliştirmesine neden olmuştur.⁶ Watson başka bir deneyinde önceleri zil sesine hiçbir tepki vermeyen hayvanların zil sesi ile birlikte ceza uygulanması ve bunun yeterli sürede tekrar edilmesi durumunda sadece zil sesini duyduğunda korku gibi duygusal ve kaçma gibi ani davranışsal tepkiler verdiğini gözlemlemiştir.⁷ Watson ve

² Isaac Marks, David Mataix-Cols, "Diagnosis and Classification of Phobias" *Fobias*, Editörler: Mario Maj, Hagop S. Akiskal, Juan José López-Ibor, Jr., Ahmed Okasha, John Wiley & Sons. 2004, s.4

³ Sian Morgan, *Phobia: A Reassessment: A Reassessment*, Karnac Books 2003, s.15.

⁴ Morgan, *Phobia*, s.7.

⁵ Ronald M. Doctor, Ada P. Kahn, Christine Adamec, *The Encyclopedia of Phobias, Fears, and Anxieties*, Infobase Publishing 2009, s.16.

⁶ John B. Watson, *Behaviorism*, Transaction Publishers, 1924, s.126.

⁷ John B. Watson, "The Place of the Conditioned Reflex in Psychology", *Psychological Review* XXIII, March 1916, s.148.

diğer davranışçılar buna şartlandırılmış duygusal tepki ismini vermişlerdir.⁸

Psikanalitik yaklaşıma göre fobiler bastırılmış güdülerin şekil değiştirerek gün yüzüne çıkmasından kaynaklanmaktadır. Freud'a göre diğer pek çok psikolojik rahatsızlık gibi fobilere de bilinçdışı arzular neden olmaktadır. Bilinçdışı arzular bireyin kendisinin bile farkına varmadığı arzulardır. Freud'a göre çocukluk döneminde birey insanların çoğu tarafından uygunsuz olarak görülen cinsellik ve saldırganlık duygularını bilinçaltına atar. Bu arzuları gizleme sürecine bastırma ismini verir. Freud'a göre bastırılmış bilinçdışı arzular fobiler yoluyla ifade edilmektedir. Bireyin kendisinden bile derin bir şekilde gizlediği bu arzular kaygı ve heyecan meydana getirirler. Kaygı ve heyecan bir şekilde dışarı boşaltılmak zorundadır. Böylece fobiyi karakterize eden korku, kaygı ve stres dışarı atılır.⁹ Freud fobileri örümcek, yılan korkuları gibi içgüdüsel korkular ve kapalı alan, açık alan fobisi gibi mekânla ilgili fobiler şeklinde ikiye ayırmıştır.¹⁰

78 | db

Bazı araştırmacılara göre fobiler şartlanmış duygusal tecrübelerden ve travmatik bir durumun parçası olmuş fobik nesneden kaynaklanmaktadır. Bu temele göre herhangi bir nesnenin fobik bir uyaran olma konusunda eşit potansiyeli vardır. Bazılarına göre ise kesin fobik tepkiler diğerlerinin tepkilerini taklit etme veya hayali öğrenme yoluyla öğrenilmektedir.¹¹

Korku duygusu tehlike anında kaçma veya saldırı şeklinde davranışlar üreterek bireyin varlığını sürdürmesine yardımcı oluşu için faydalıdır. Bununla birlikte anlamsız, aşırı ve sürekli korku türü olan fobiler kontrol altına alınmadığında bireyin sosyal ve mesleki yaşamını olumsuz etkileyebilmektedir. Fobilerin tedavisinde ilaç ve terapi birlikte uygulanmaktadır. Fobi tedavisinde kullanılan anti-depresan türü ilaçlar bağımlılık yapabileceğinden uzun süre kullanılması tavsiye edilmez, bunun yerine davranışçı terapiler daha çok tercih edilmektedir. Bu terapilerde birey, oluşturulan yapay bir ortamda korktuğu şey ile yüzleştirilir ve fobik durumda hissettiği kaygıyı tanıma ve onunla başa çıkmayı öğrenmesi amaçlanır. Ancak

⁸ Watson, *Behaviorism*, s.8.

⁹ Erin M. Hovanec, *Everything You Need to Know About Phobias*, The Rosen Publishing Group 2000. s.32.

¹⁰ Morgan, *Phobia*, s.3.

¹¹ Doctor, Kahn, Adamec, *The Encyclopedia of Phobias, Fears and Anxieties*, s.16.

bazı korku türlerinde bu her zaman mümkün olmayabilmektedir. Böyle durumlar da korkulan şeyi zihinde canlandırma gerçeği ile karşılaşmış kadar etkili olabilmektedir. Davranışçı terapiler, agorafobi, sosyalfobi, takıntı, cinsel sorunlar ve alkolizm gibi özel fobilerle başa çıkmada oldukça etkilidir.

Çok çeşitli fobiler olmakla birlikte, fobiler genel olarak üç gruba ayrılabilir.

1. Belli bir objeye yönelik fobiler: Böcek, örümcek, yılan, fare gibi hayvan fobileri, şimşek, sel fobisi şeklinde tabiat fobileri vb.
2. Belli bir duruma yönelik fobiler: Yükseklik fobisi, açık veya kapalı alan fobileri, kaza yapma fobisi vb.
3. Belli bir olguya yönelik fobiler: İslamofobi, sosyal fobi,

Din Korku İlişkisi

Din ve korku ilişkisi çok yönlüdür. Bunları dini ve kutsal olan nesnelere yönelik korku ve dinin içinde yer alan korku şeklinde iki kısımda inceleyebiliriz.

Dini veya kutsal nesnelere korkuya “hagiophobia”¹² denir. Dini tören korkusuna ise “telophobia”¹³ denir. Bu korkunun oluşmasında geçmişte yaşanan travmatik olayların, içsel genetik yatkınlığın ve bireyin içinde yetiştiği aile ve sosyal ortamın dini değerlere karşı önyargılı yaklaşımların etkisi bulunmaktadır. Geçmiş yaşantılar bireyin olgulara bakışını etkilemektedir. Örneğin bazı bireyler çocukluk döneminde katı ve anlamsız şekilde ibadete katılmaya zorlandıkları için dini ritüellerden korkarlar ve hoşlanmazlar.¹⁴ Genellikle bir nesne veya olguya yönelik korku oluşması için bireyin o nesne ve olgu ile bir şekilde etkileşime girmesi gerekirken, düşünen bir varlık olan insanın bir nesne veya olguya yönelik korku veya fobi geliştirmesi için söz konusu nesne veya olgu ile istenmeyen bir tecrübe yaşaması zorunlu değildir. Örneğin, yılandan korkmamız için bir yılan tarafından ısırılmamız gerekmemektedir. Birey, tanıdığı ve güvendiği kişilerin bir nesne veya olguya yönelik ifadeleri üzerine veya gözlemlene yoluyla da korku oluşturabilir. Örneğin bir çocuk televizyonda bir yetişkinin fare gördüğünde korkma

¹² “hagiophobia” maddesi, <http://www.thefreedictionary.com/hagiophobia>, Erişim tarihi: 10.01.2013

¹³ “telophobia” maddesi <http://common-phobias.com/Telo/phobia.htm>, Erişim Tarihi: 10.01.2013

¹⁴ Doctor, Kahn, Adamec, *The Encyclopedia of Phobias*, s.417.

ve çılgılık atma tepkisini izleyerek taklit edebilir ve önceleri farenin korkulacak bir canlı olmadığını düşünen çocuk fareden korkmaya başlayabilir. Dine ve kutsala yönelik korkunun oluşumunda, bireyin inandığı ve güvendiği kişilerin dine yönelik korkutucu telkinlerinin sonucunda bireyin dini kendi varlığına yönelik bir tehdit olarak algılaması etkili olmaktadır.

Din korku ilişkisinin ikinci yönünü oluşturan dinin içindeki korku, dinin gereklerini yerine getirmeyen ve kötülük peşinde koşanlara Tanrı tarafından vaat edilen acı verici azaba uğrama korkusudur. Cehennem korkusu “hadephobia”, “stigiophobia” ve “stygiophobia” olarak bilinir. İnsanlar Hristiyanlıktan binlerce yıl önce de cehennemden korkmaktaydılar. Eski mısır yazıtları, ölümden sonra yargılama ve cezalandırma inancının olduğuna dair bazı göstergeler içermektedir. Eski Yunanlılar da neredeyse tüm ölenlerin kaçınılmaz olarak gittiği gölgeler krallığı şeklindeki öte-hayata inanıyorlardı. Plato’nun milattan önce dördüncü yüzyıldaki yazıları ölümden sonrası için artan bir cezalandırma korkusu hissettiğini göstermektedir. Orijinal Yahudilikte öte-hayati ifade eden kavram “Sheol” dur. Sheol ölen herkesin gittiği karanlığı Tanrı tarafından kaldırılmış bir yerdir.¹⁵

80 | db

İslamofobi

İslamofobi kelimesi “İslam” ve Yunanca “phobos” kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Terim olarak İslamofobi İslam’a karşı önyargı ve Müslüman azınlığa karşı gösterilen ırkçılık şeklinde anlaşılabilir.¹⁶ İslamofobi korku duygusu ile karakterize edilir. Bu nedenle, İslamofobi’nin etki yönünü anlamak için kaygı, rahatsızlık, dehşet ve sinirlilik gibi korku ile ilişkili kavramlar kullanılmaktadır.¹⁷

İslamofobi, eski bir korku için üretilen yeni bir kelimedir. O, yüzyıllar boyunca devam eden savaşlar, haçlı seferleri ve soykırımlarla kendini gösteren dini hoşgörüsüzlüğün bir biçimidir. İslam’ın çok kısa bir zaman diliminde geniş alanlara yayılması diğer dinlerin

¹⁵ Doctor, Kahn, Adamec, *The Encyclopedia of Phobias*, s.271.

¹⁶ Rachel A. D. Bloul, “Anti-discrimination Laws, Islamophobia, and Ethnicization of Muslim Identities in Europe and Australia”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Cilt 28, No. 1, April 2008, s.10.

¹⁷ Sherman A. Lee, Jeffrey A. Gibbons, John M. Thompson, Hussam S. Timani, “The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation”, *The International Journal for the Psychology of Religion*, 19:2009, s.94.

İslam'ı kendileri için tehdit olarak algılamalarına ve dünya için bir problem olarak görmelerine neden olmuştur.¹⁸ İslamofobik görüşe göre İslam'ın yaygın kültürler arasında bir değeri yoktur. İslam, batı kültüründen aşağıdadır ve şiddet içerikli siyasi bir ideolojiye sahiptir.¹⁹ İslamofobi genel olarak Müslümanlara yönelik olumsuz tutumlar, ayrımcılık, fiziksel rahatsızlık ve medyadaki iftiralar, sözlü ve fiziksel saldırganlık eylemleri ile gösterilmektedir.

İslamofobi'nin Tarihi

İslamofobi yeni oluşturulmuş bir kavram olmakla birlikte İslamofobik tutumların geçmişi İslam dinin başlangıcına kadar gitmektedir. İslam'ın doğuşu ile birlikte İslam korkusunun neden olduğu düşmanlık ve saldırganlık içeren eylemler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Mekke döneminde İslam'ın ortaya çıkması ile birlikte Mekke'de ki Putperest ileri gelenler İslam'ı kendi statü ve ekonomik menfaatlerine bir tehdit olarak görmüşler ve İslam'ın hızla yayılması üzerine korku ve kaygı duyarak Müslümanlara yönelik saldırılarda bulunmuşlardır.

Ortaçağda Batı dünyasında İslam Hristiyanlığın yeni ve sahte bir çeşidi olarak değerlendirilmiştir.²⁰ Leidenli profesörler İslam'ın doğuşunu komplo teorisi ile açıklamaktadırlar. Söz konusu teoriye göre Katolik Kilisesinden uzaklaştırılan bir papaz, kiliseden intikam almak üzere Arap Yarımadasına gitmiş ve orada Muhammed adlı birini bularak, ona Yahudi ve Hristiyan gelenekleri ile ilgili bilgiler vermiş ve böylece yeni bir din icat etmiştir.²¹

İslamofobi'yi artıran diğer bir olay Haçlı seferleri ve sonrasında yapılan İspanya Engisizyonu'dur. Haçlı seferlerine asker devşirmek isteyen Kilise mensuplarının yaptıkları propagandalar ile fikri zeminini Hristiyanlığa karşı tehdit ve tehlikeler üzerine oluşturmuş olan İslamofobi Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki tanışıklığın yay-

¹⁸ Zafar Iqbal, "Understanding Islamophobia: Conceptualizing and Measuring the Construct", *European Journal of Social Sciences* - Volume 13, Number 4, 2010, s.575.

¹⁹ Haja Mohideen, Shamimah Mohideen, "The Language of Islamophobia in Internet Articles" *Intellectual Discourse*, Cilt 16, No 1, s.73

²⁰ Edward W. Said, *Orientalism*, Penguin Books, London, 2003, s.26.

²¹ Kadir Canatan, "İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007 s.21.

gınlık kazanması ile yüzyıllar içerisinde kısmen azalmışken son yıllarda yeniden popülerlik kazanmıştır.²²

11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırılar sonrasında İslamofobi tarihteki en üst seviyeye çıkmıştır.

İslamofobi'nin Nedenleri

Dünya'nın değişik bölgelerinde Müslümanlara yönelik saldırılar ve şiddet eylemleri olmakla birlikte İslamofobi kavramı daha çok Avrupa ve Amerika'da İslam korkusu ve bunun neden olduğu Müslümanlara yönelik düşmanlık ve saldırganlık eylemleriyle ilişkilendirilmektedir.

Kültürel ve Tarihsel Nedenler: Batı medeniyetinin çok kültürlülüğe, farklılıklara açık olmayan tek tipçi bir yapısı yabancı düşmanlığı ve İslamofobi'ye neden olmaktadır. Batı uygarlığı Arap ve Pers gibi halkları İslam'ın doğuşundan ve yayılışından çok önceki zamanlarda bile "alt, aşağı, ikinci sınıf" toplumlar olarak tanımlıyorlardı. Örneğin Antik Yunan ve Roma dönemindeki ilk Avrupalılar kendi hudutları yakınındaki bu Asyalı düşmanlardan korkmakta ve nefret etmekteydiler. Batılılar kendilerini "medeni" ve "özgürlük aşığı" insanlar olarak tanımlarken kendi kimliklerinin antitezi olarak Persler gibi Asyalıları despot ve barbar insanlar olarak tanımlıyorlardı.²³ Batı uygarlığı sahip olduğu tek tipçi zihniyetiyle uzun yıllar Yahudi düşmanlığı da yapmıştır. Yahudi karşıtlığı 2. Dünya savaşından sonra Yahudi katliamına zemin hazırlamıştır. Son yıllarda antisemitizm yerini İslam karşıtlığına bırakmış görünmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun yıllar Avrupa'da egemen güç olarak kalması Avrupalının bilinçaltında Türk ve Müslüman korkusu ve düşmanlığının yerleşmesine neden olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla sömürgeci Avrupa devletleri rövanşçı zihniyetle bazı Müslüman topraklarını işgal ederek Osmanlı'nın Avrupa'da Hristiyan halka yapmadığı zulüm ve asimilasyonları uygulamaya koymuşlardır. Müslüman topraklarından çıkmak zorunda olduklarında ise kendi zihniyetlerine yakın yöneticiler koyarak Müslüman toplumun uzun yıllar anti demokratik bir şekilde yönetilmesine neden olmuşlardır.

²² Nihat Uzun, *Avrupa'da İslamofobi*, Pınar Yayınları, İstanbul 2012, s.17.

²³ Uzun, *Avrupa'da İslamofobi*, s.23.

Yakın geçmişte, Sırp ve Hırvatların Bosna Hersek'te Boşnak Müslümanlara yönelik soykırım yapmaları ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu zamanında yapılan Cami, Köprü gibi tarihi eserleri tahrip etmeleri Avrupalı'nın bilinçaltında İslam korkusu ve düşmanlığının hala devam ettiğini göstermektedir.

Siyasi Nedenler: Pew Forum'un hazırladığı rapora göre bugün Batı Avrupa'da 17 milyon Müslüman yaşamaktadır.²⁴ Avrupa Birliğine olan göçlerle bu sayı her sene 1.7 milyon artmaktadır. Avrupa ve Amerika'da Hristiyan nüfusun çoğunluğun yaşlı bireylerden oluşması ve nüfus artış hızının düşüklüğü, Müslüman nüfusun göçler, artan doğum oranları ve Hristiyanlıktan İslam'a girişler yoluyla sayılarının hızla artması Avrupalılarda kıtalarının "İslamlaşması" ve Hristiyanların kendi ülkelerinde Müslümanlar karşısında azınlık duruma düşerek hâkimiyetlerini kaybedeceklerine yönelik endişe ve korku geliştirmelerine neden olmaktadır. Bu korkunun bir yansıması "Eurabia" terimi ile ifade edilmektedir. Eurabia, Avrupa'ya olan Müslüman göçleri ve Müslümanların artan doğum oranları nedeniyle birkaç nesil sonra Avrupa'da Müslümanların çoğunluğu ele geçirme ihtimali olarak adlandırılmaktadır. Pek çok sağ kanat siyasal partiler "Eurabia" fikrini halk desteğini kazanmak için bir korku taktiği olarak kullanmaktadırlar.²⁵ Bu endişe ve korkular kasıtlı olarak İslamofobi'ye neden olacak girişimlerin desteklenmesine neden olmaktadır.

Ekonomik Nedenler: Avrupa'da yabancı işçi ihtiyacının azalması ve son yıllarda yaşanan ekonomik krizler sonucunda Hristiyan nüfusun işsizlik oranlarının artmasıyla birlikte aralarında Müslümanların da bulunduğu azınlıklara karşı ırkçı, dışlayıcı, nefret ve saldırganlık içeren İslamofobik olaylar görülmeye başlanmıştır.

Avrupa ve Amerika'ya giderek vasıfsız işçi olarak çalışan Müslüman bireylerin ikinci ve üçüncü nesil çocukları aldıkları kaliteli eğitim ile önemli devlet kademelerine gelmeye, haklarını daha yoğun bir şekilde aramaya ve ekonomik olarak güçlenmeye başlamışlardır. Bu durumun ekonomik, dini ve siyasi olarak bir meydan

²⁴ Muslim Networks and Movements in Western Europe, http://pewforum.org/uploadedFiles/Topics/Religious_Affiliation/Muslim/Muslim-networks-full-report.pdf, Erişim Tarihi: 15.01. 2013

²⁵ Leora Moreno, "Fearing the Future: Islamophobia in Central Europe", *Genocide And Oppression*, TNP Autumn 2010, s.74.

okuma ve potansiyel bir tehlike olarak algılanması İslamofobik tepkilere neden olabilmektedir.

Teolojik Nedenler: Farklı kimliklere yönelik teolojik anlayış İslamofobi'nin bir diğer nedenidir. Farklı dini görüşlerin yok edilmesi gerektiği şeklinde katı Hristiyanlık yorumu İslamofobi'ye neden olmaktadır. Bir dini düşünce sistemi ve doktrin olarak Hristiyanlık elbette bu kötü gelişimden tek başına sorumlu değildir. Ancak, Bizans'ta olduğu kadar Batı'da da dini hoşgörüsüzlüğün ortaçağ toplumunun önemi bir parçası olduğu bir gerçektir.²⁶

İslam karşıtlığı üzerine pek çok eseri olan Robert Spencer²⁷ gibi yazarların Kur'an-ı Kerim'de yer alan cihat ayetlerini delil göstererek İslam'ın bir savaş ve şiddet dini olduğu ve İslam adına yapılan terör eylemlerinin kaynağını Kur'an'da ki cihat ayetlerinden aldığını içeren yazılarla İslamofobi ve İslam düşmanlığının oluşmasına katkı sağlamaktadırlar.

Kur'an ayetlerinden doğru bir hüküm çıkartabilmek için ayetlerin öncesini-sonrasını, nasihini-mensuhunu²⁸, muhkemini-müteşabihini²⁹ hatta bütün Kur'an'ı iyi bilmek gereklidir. Buna dikkat edilmediğinde cihat konusunda olduğu gibi ayetler bireyin şahsi düşüncelerini ispatlamak amacıyla delil olarak kullanılabilir.

Cihat Kur'an da açıkça hayat ve inanç ile ilgili tüm konularda çabalamak anlamında kullanılmaktadır. Zaten ne genel algı ne de Kur'an ortalama bir bireyin tüm hayatında şiddetin egemen olacağı fikrini desteklemez. Kur'an'ın dayandığı cihat, hayata yayılmış genel konularda iyi işler yapmaya çabalamak ve saf bencilliğe direnmektir. Fakat elbette tarihte cihat pek çok kişi tarafından sadece silahlı mücadele şeklinde yanlış anlaşılmıştır. Kur'an da cihat mücadele ve muhakeme etmektir. Bununla birlikte bireyin kendisine, ailesine ve

²⁶ Graham N. Stanton, Guy G. Stroumsa, *Tolerance and Intolerance in Early Judaism and Christianity*, Cambridge University Press, 1998, s.357.

²⁷ Robert Spencer, *A Religion of Peace?: Why Christianity Is and Islam Isn't*, Regnery Publishing 2007, s.57.67.85.

²⁸ *Nasih*, bir nassın hükmünü daha sonra gelen bir nasla kaldırmak, dinî bir hükmü bir şeri delil ile kaldırmak demektir. Hükmü kaldırılan ayete ise *mensuh* denir. (bkz. Muhsin Demirci, *Tefsir Usulü*, M.Ü.İ.F. Yay. İstanbul 2012, s.242.)

²⁹ Açık, kesin, manası herkes tarafından aynı şekilde anlaşılan ayetlere *muhkem ayetler* denir. Birden çok anlama gelebilen, manası herkes tarafından kolayca anlaşılamayan, açıklanması için başka delillere ihtiyaç duyulan ayetlere ise *müteşabih ayetler* denir. (bkz. Demirci, *Tefsir Usulü*, s.166.)

vatanına karşı ani bir saldırı olması durumunda Kur'an son çare olarak silahlı mücadeleye de izin vermektedir.³⁰

Kur'an'da yer alan cihat ayetleri incelendiğinde dört çeşit anlam içerdiği görülmektedir. Bunlar, Müslümanlara yönelik saldırılar karşısında yapılan savaş anlamındaki mücadele³¹, insanlığın en büyük düşmanı olarak tanımlanan Şeytan ile mücadele³², cehaletle mücadele³³ ve bireyin kendi nefsi ile mücadele³⁴ etmesidir. Yani aşırı ve yıkıcı negatif duygu ve davranışlardan uzak durmasıdır.

Kur'an'da ki cihat ayetlerini bağlamından koparak tek tek ele alıp bunlardan İslam'ın bir savaş dini olduğu ve diğer dinlere inanan bireylere yaşam hakkı tanınmadığı gibi çıkarımlarda bulunmak hem Kur'an'ın mesajına hem de tarihsel gerçekliğe aykırıdır. İslam tarihi incelendiğinde Hz. Muhammed'in hicret öncesi Mekke döneminde hiçbir savaş yapmadığı, Hicret sonrası Medine döneminde ise barış antlaşmaları imzaladığı, savunma savaşları yaptığı ya da Müslümanlara yönelik saldırılar karşısında savaş seferlerine çıktığı görülmektedir. Savaş sonrasında ele geçirilen yerlerde ise inanç özgürlüğünün, can, mal ve namus güvenliğinin devlet tarafından koruma altına alındığı görülmektedir.

İslam'da cihadın sadece savaş anlamına gelmediği Hz. Muhammed'in bazı hadislerinden anlaşılmaktadır. Hz. Ayşe'nin "Ey Allahın Resulu! Görüyoruz ki cihat amellerin en faziletlisidir; öyleyse biz de cihat etmeli değil miyiz?" diye sorması üzerine, Hz. Muhammed "Sizin için cihadın en faziletlisi makbul hacdır"³⁵ buyurmuştur. Bir başka hadiste "Cihadın en faziletlisi zalim sultanın yanında hakkı söylemektir"³⁶ buyurmuştur. İslam ordusuna katılmak isteyen birisine, Hz. Muhammed, anne ve babasının hayatta olup olmadığını sormuş ve hayatta olduklarını öğrendikten sonra "O halde onlara hizmet yolunda -nefsinle- cihat et"³⁷ buyurmuştur.

³⁰ Irian A. Omar, "Keeping Shari'a and Reclaiming Jihad" *Political Theology*, PT 12.5 2011, s.709.

³¹ 2. Bakara, 190.

³² 35. Fatır, 6.

³³ 16. Nahl.125; 3. Âli İmran, 104.

³⁴ 38. Sad, 26.

³⁵ Buhari, *Cihad*, 1.

³⁶ Tirmizi, *Fiten* 13; Ebu Davud, *Melahim*, 17.

³⁷ Buhari, *Cihad*, 138; Müslim, *Birr*, 5.

Psikolojik Nedenler: İslam veya Müslüman kavramlarının medyada sürekli olarak terör, bombalama, şiddet gibi olumsuz kavram ve olaylarla birlikte zikredilmesi sonucunda insanlar bir süre sonra klasik şartlanmaya uğramaktadır. Böylece şartlandırılmış birey İslam ve Müslüman kavramlarını duyduğunda zihin dünyasına nakşedilmiş olan kan, şiddet, bombalama gibi olayları hatırlamakta, bu da İslam'a Müslümanlara karşı korku ve öfke duygularının oluşumuna neden olmaktadır.

Bir kısım korkular önyargı ile ilişkilidir. Yapılan araştırmalarda ırk, cinsiyet, siyasi yönelim gibi demografik değişkenlerin önyargılı tutumlar ile ilişkili olduğu görülmüştür.³⁸ Lee ve arkadaşlarının 223 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada, İslamofobik tutumları yüksek olan bireylerin önyargı düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir.³⁹ Böylece İslamofobi'nin oluşmasında yeterince bilgi sahibi olmadan peşin hükme varma şeklindeki önyargılı tutumların etkili olduğu görülmektedir.

86 | db

Medya Etkisi: Herhangi bir Müslümanla bireysel bir iletişim-leri olmaksızın, Amerikalıların pek çoğu İslam hakkındaki görüşlerini televizyon, radyo sohbetleri, internet ve şiddet içerikli aksiyon filmlerinden edinmektedir. Time dergisinin 2010 yılında yaptığı bir ankette İslam karşıtlığının oluşmasında medyanın çok önemli etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu ankete katılan Amerikalıların %62'si hayatlarında hiçbir Müslümanla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.⁴⁰

İslam'ın diğer dinlere yaşam hakkı tanımayan, savaşçı ve şiddet içerikli bir din olduğu yönünde basılı ve görsel medyada yayınlar yapılması ve İslam hakkında doğru ve yeterli düzeyde bilgi sahibi olmayan gayrimüslim bireylerin bu yayınlardan etkilenmeleri İslamofobi'ye neden olmaktadır. 80 ve 90'lı yıllarda çekilen "Iron Eagle", "True Lies" ve "The Siege" gibi büyük bütçeli Hollywood filmlerinde Müslüman teröristlerin Amerika'ya saldırıları konu edilerek insanların bilinçaltına Müslümanların terörist olduğu mesajı yüklenmektedir.

³⁸ Lee, Gibbons, Thompson, Timani, "The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation", s.94.

³⁹ Lee, Gibbons, Thompson, Timani, "The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation", s.101.

⁴⁰ Moustafa Bayoumi, "Fear and Loathing of Islam" *The Nation*, July 2/9, 2012, s. 12.

1921 yapımı *The Sheik* (Şeyh) isimli filmde Müslümanlar vahşi ve şehvet düşkünü olarak betimlenmektedir. “*The Sheik*” filminin posterlerinde “*Arap bir kadını gördüğünde onu ister ve alır*” yazılmıştır. Amerika’da Müslüman ve Arapları konu alan 1200’den fazla film, yüzlerce televizyon programı, dramalar, haber programları, komediler ve çizgi filmlerde *The Sheik* filminde olduğu gibi Arap ve Müslümanları aşağılayıcı basmakalıp ifadelerle doludur. Sürekli olarak tekrarlanan bu zarar verici betimlemeler izleyicilerin düşünce ve duygularını değiştirmekte ve onları Müslümanlara sebepsiz şiddet uygulamaya şartlandırmaktadır.⁴¹

Danimarka’da Jyllands-Posten gazetesinin 30 Eylül 2005’te Hz. Muhammed’e hakaretler içeren karikatürler yayınlaması hem İslamofobi’yi hem de Müslüman kimliklerinin etnikleştirilmesini artırmıştır. Karikatür krizine Danimarkalı siyasetçiler duyarsız kalmış, Başbakan Rasmussen, aralarında Türk Büyükelçisinin de bulunduğu 11 İslam ülkesi büyükelçileri tarafından konuyla ilgili görüşme talebini ülkesinde basın özgürlüğü olduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Karikatür olayının ardından ortaya çıkan bazı bulgular bu olayın basit bir ifade özgürlüğünün ötesinde kışkırtma amaçlı olduğu ortaya koymuştur. Söz konusu gazeteye daha önce Hz. İsa’nın yeniden dünyaya gelişiyle alay eden karikatürler gelmiş, fakat gazete Hristiyanlar arasında infiale sebep olur gerekçesiyle o karikatürleri yayınlamamıştır.⁴²

Dini Lider ve Siyasetçi Etkisi: İslamofobi’nin oluşma nedenlerinden birisi de insanların tanıdığı ve güvendiği politikacı, yazar ve din adamlarının İslam’ı terörle ilişkilendiren ifadelerde bulunmalarıdır. Bu bağlamda aşağıda yer alan örnekleri verebiliriz.

Papa 16. Benedict’in Müslüman liderlere yönelik olarak yaptığı hitabında, terörü durdurmaya yardım etmede Müslüman liderlere görev düştüğünü söylemiştir. Papa terörü önlemede Müslüman liderlerden yardım isterken, terörü yayanların Müslümanlar olduğunu kastediyor ve teröre neden olan diğer unsurları temize çıkarıyordu.⁴³ Hristiyan Yayın Ağları *The 700 Club*’ün sahibi Pat Robertson, bir televizyon programında Amerikalıların İslam’ın sunduğu

⁴¹ Jack Shaheen, “The Making of the ‘Green Menace’” *The Nation*, July 2/9, 2012, s.15.

⁴² Uzun, *Avrupa’da İslamofobi*, s.30,31.

⁴³ Mohideen, Mohideen, “The Language of Islamophobia in Internet Articles” s.74.

tehlikeye karşı uyanmaları gerektiğini, İslam'ın kanlı ve merhametsiz bir din olduğunu, barış dini olmadığını söylemiştir.⁴⁴

İngiliz Ulusal Partisi lideri Nick Griffin katıldığı bir televizyon belgeselinde İslam'ı “çok saldırgan ve kötülük peşinde olan bir inanç” şeklinde tanımlamıştır.⁴⁵ Amerikan Başkanı George Bush bir konuşmasında “Bu ulus, özgürlüğe âşık olan bizleri yok etmek ve ulusumuzu incitmek için her yolu deneyen İslami faşistlerle savaş halindedir.” demiştir. Bush ve hükümet üyelerinin İslam ile faşizm ve terörizm gibi şeytani ideolojileri birbiriyle bağlantılıymış gibi kasıtlı şekilde birlikte kullanmaları ilk değildir.⁴⁶ Başkan George Bush'un İslami radikalizm ve faşizme karşı yaptığı küresel terörizm savaşı pek çok hükümetin Müslümanlara yönelik saldırılarının bahanesi olmuştur. Bu durum bazı Balkan ülkelerinde terörizme karşı küresel savaş bahane edilerek kendi çıkarlarına yönelik istekli girişimlere neden olmuştur. Bosna ve Kosova'daki Müslümanlar Sırp entelektüeller tarafından İslami fundamentalistler, İslami teröristler ve İslami radikaller şeklinde resmedilmiş,⁴⁷ bunun sonucunda Avrupa'nın ortasında yer alan Bosna Hersek'te kadın, çocuk, yaşlı demeden yüzbinlerce Müslüman etnik ve dini soykırımı maruz bırakılmıştır.

88 | db

Trajik Saldırıları: 11 Eylül 2001'de Amerika'daki Dünya Ticaret Merkezine ve 7 Temmuz 2005'te Londra Metrosuna yapılan saldırılar Avrupa ve Amerika'da İslamofobi'yi ve Müslümanlara yönelik öfke ve düşmanlığı artırmıştır. Bu saldırılar sonrasında Amerika ve pek çok Avrupa ülkesinde İslam terörle özdeşleştirilerek İslam'a yönelik öfke kampanyalara başlanmıştır. Oysa bu saldırıların gerçek faileri Müslüman bile olsalar, onlar açıkça İslam'ın emirlerine aykırı davranmışlardır. Çünkü İslam dini şiddet ve saldırganlığı yasaklayan emirler içermektedir. Kur'an da yer alan “*Kim, bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir nefsi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir nefsin*

⁴⁴ Pat Robertson “İslam kanlı, merhametsiz bir tür inançtır.”
<http://mediamatters.org/video/2006/05/01/robertson-labeled-islam-a-bloody-brutal-type-of/135543> Erişim Tarihi: 08 Ekim 2012

⁴⁵ Nick Griffin, “İslam çok saldırgan ve kötülük peşinde olan bir inançtır”,
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-375104/Islam-wicked-vicious-faith-BNP-leader-tells-court.html>, Erişim Tarihi: 08 Ekim 2012

⁴⁶ Louay Safi, “Islamophobia: A Call To Confronting A Creeping Disease”,
http://www.irfi.org/articles/articles_1151_1200/islamophobia_a_call_to_confront.htm, Erişim Tarihi: 9/10/2012

⁴⁷ Mohideen, Mohideen, “The Language of Islamophobia in Internet Articles” s.74.

yaşamısına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibi olur⁴⁸ ayeti İslam'ın Müslüman olsun veya olmasın insan hayatına verdiği önemi en güzel şekilde özetlemektedir. Hz. Muhammed bir hadisinde, "Müslüman elinden ve dilinden Müslümanların selamet buldukları kişidir. Mü'min ise insanların canları ve malları hususunda güvendikleri kişidir."⁴⁹ "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa çevresine eziyet vermesin"⁵⁰ buyurarak şiddeti yasaklamıştır. Kur'an'da "Fakat kim affeder, barışı sağlarsa mükâfatı Allaha aittir. Şüphesiz ki Allah o zalimleri sevmez"⁵¹ ayetlerinde affedicilik tavsiye edilmektedir.

Michigan Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Juan Cole'e göre Amerika'da sağcı gruplar İslam korkusunu (İslamofobi) yaymak için ciddi çaba sarf etmektedir. Cole, özellikle orta-batı eyaletlerindeki küçük kasabalarda tüm Müslümanların potansiyel katiller olduğu yalanına inanıldığını ve İslam karşıtı söylemlerin yayılmasına çaba gösteren topluluklara yılda 40 milyon dolar aktarıldığını ifade etmiştir.⁵²

İngiltere'de *Runnymede Trust* adlı kuruluşun 1997'de hazırladığı "Islamophobia: A Challenge for Us All" isimli raporda İslamofobi'nin günümüzde mevcut olması sekiz nedene bağlanmıştır.⁵³

1. İslam günümüzün ihtiyaçlarını karşılamayan yegâne değişmez bir bloktur.
2. İslam ayrıştırıcı ve ötekidir.
3. İslam barbar, irrasyonel, ilkel ve cinsiyetçi tutumlara sahip bir inançtır ve değersizdir.
4. İslam şiddet içerikli, saldırgan, tehdit edici, terörizmi destekleyici ve medeniyetler çatışması ile uğraşan bir inançtır.
5. İslam siyasi ve askeri çıkarlar için kullanılan siyasi bir ideolojidir.

⁴⁸ 5, *Maide*, 32.

⁴⁹ Müslim, *İman*, 14; Buhârî, *İman*, 3

⁵⁰ Buhari, *Edep*, 31

⁵¹ 42. *Şura*, 40.

⁵² Juan Cole, "İslamofobi", <http://www.risaleajans.com/islam/islamofobi-icin-yillik--milyon-dolar-harcaniyor> Erişim Tarihi: 24.12.2012

⁵³ Runnymede Trust, "Islamophobia: A Challenge For Us All (1997)", <http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf> Erişim Tarihi: 6.11.2012

6. Müslümanların Batı kültürünü eleştirisinin hiçbir değeri yoktur.

7. İslam'a karşı düşmanlık, Müslümanlara yönelik ayrımcı uygulamaları haklı çıkarmak ve Müslümanları toplumsal hayattan dışlamak için kullanılmaktadır.

8. Müslüman karşıtlığı ve düşmanlığı doğal ve normaldir.

Raporu hazırlayan komisyon bu çalışma ile iki temel amaç gütmüştür. Birincisi, İslam'ın içsel gelişime, farklılıklara ve diyaloga kapalı tek yekpare sistem olduğu şeklindeki İslamofobik tavırlara karşı koymak, ikincisi ise İslamofobi'nin ve Müslümanları kızdırmanın neden olduğu esas tehlikelere dikkat çekmek ve toplumun tamamının mutluluğunu sağlamaktır.

İslamofobik Tepkilerin Psikolojik Kuramlar Açısından İncelenmesi

90 | db

Biyolojik yaklaşıma göre canlılarda kendi varlığını tehlikelerden koruma ve yaşama içgüdüleri bulunmaktadır. Yaşama içgüdüleri yiyecek arayarak ve kendimizi koruyarak hayatta kalmamızı sağlamaktadır.⁵⁴ Biyolojik yaklaşım açısından İslamofobi empoze edilen İslami tehdide karşı gayrimüslim bireylerde korunma ve varlığı sürdürme amacı güden bir tür içgüdüsel bir davranış olarak görülebilir. Örneğin İslam hakkında önyargılı olan bazı çevrelerin, İslam'ın zina ve hırsızlık suçlarına yönelik ceza uygulamayı kısıtlayıcı şartlarını dikkate almadan bazı İslam ülkelerindeki katı ve radikal uygulamaları İslam'ın en doğru yorumu şeklinde sunmaları, gayrimüslim bireylerde İslam'a karşı yaşama içgüdülerinin neden olduğu bir korku duygusunun oluşumuna neden olabilmektedir.

Davranışçı yaklaşım gözlemlenebilir davranışlara, davranışı etkileyen çevresel olasılıklara ağırlık vermektedir.⁵⁵ Davranışçı psikologlardan olan Ivan Pavlov'un köpekler üzerinde yaptığı deneylerde köpeğe koşulsuz bir uyarıcı olan yiyecektekenden hemen önce nötr bir uyarıcı olan zil sesi verilmiş ve köpeğin koşulsuz bir tepki olan salya salgıladığı görülmüştür. Önce zil sesi sonra hemen peşine yiyecek verilmesi belli sayıda tekrarlandıktan sonra köpek için önceleri nötr

⁵⁴ Ori Hofmekler, *The Warrior Diet: Switch on Your Biological Powerhouse For High Energy, Explosive Strength, and a Leaner, Harder Body*, Blue Snake Books, California 2007, s.1.

⁵⁵ Richard Nelson-Jones, *Danışma Psikolojisi Kuramları*, (çev. Fisun Akkoyun ve diğerleri), Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul 2005, s.106.

bir uyarıcı olan zil sesi koşulsuz uyarıcı haline gelmiş, yiyecek verilmemesine rağmen zil sesini duyduğunda köpeğin koşulsuz bir tepki olarak salya salgıladığı görülmüştür. İslamofobi klasik koşullanma açısından incelendiğinde, her canlı için varlığını devam ettirmek ve tehlikelerden korunmak koşulsuz bir uyarıcıdır. Sıradan Hristiyan bireyler için önceleri nötr bir uyarıcı olan İslam ve Müslüman kavramları, Medya ve politikacı, yazar ve din adamları tarafından sürekli terör şiddet ölüm gibi bireyin varlığını tehdit edici kavramlarla birlikte anılması ve bunun belli bir süre tekrar edilmesi sonucunda önceleri sıradan bir Hristiyan için nötr bir uyarıcı olan İslam ve Müslüman kavramları koşulsuz uyarıcı olan varlığı tehdit edici terör, şiddetten kaçınma arzusu ile aynı duygusal etkiye neden olmaktadır. Yani bir şekilde tutum şartlandırması yaşamaktadır.

Psikanalitik yaklaşıma göre bastırılmış güdüler fobi şeklinde dışa yansıtılmaktadır. Bu bağlamda çocukluk döneminde bastırılmış bir takım duyguların İslamofobi şeklinde dışa yansımış olduğu söylenebilir. İslamofobik tavırların Psikanaliz yaklaşımı ile çözümlenmesi için serbest çağrışım yoluyla hastasının aklına gelen şeyleri özgürce söylemesini sağlanarak, hastanın dil sürçmeleri ile verdiği ipuçlarını kullanılarak İslamofobi'nin aslında maske görevi gördüğü bastırılmış ve bilinçaltına atılmış olan arzu ve saikler tespit edilme-ye çalışılabilir.

Sosyal yapısalcı kurama göre birey çeşitli değer yargılarını taklit yoluyla içinde yaşadığı sosyal ortamlardan öğrenmektedir. Piaget'e göre, çocukta dilin gelişmesi ile birlikte davranışsal olarak öykünme ve sosyalleşme başlamaktadır. Böylece, küçük çocuklar, olduğu gibi yetişkin bireye uyar ve onu kendine göre yüksek bir yere yerleştirirler. Toplumun benimsediği davranış kalıplarını kendilerine model alırlar.⁵⁶ Bu bağlamda birey içinde yaşadığı sosyal ortamda, okulda, ailede, görsel, sesli ve yazılı medyada İslam'a ve Müslümanlara karşı gösterilen korku ve düşmanlık tepkilerin gözlemleyerek daha sonra onları taklit etme suretiyle İslam ve Müslümanlara karşı İslamofobik bir tutum geliştirebilir.

⁵⁶ Jean Piaget, *Çocukta Zihinsel Gelişim*, (çev. Hüsen Portakal), Cem Yayınevi, İstanbul 2004, s.32

İslamofobi'nin Neden Olduğu Olaylar ve Bu Olayların Müslümanlar Üzerindeki Etkileri

İslamofobi'nin Müslümanlar üzerinde sosyolojik, psikolojik ve ekonomik yönden olumsuz etkileri olmaktadır. Müslümanlar, siyasette, hükümetlerde ve yüksek idari makamlarda görev almaktan dışlanmakta ayrıca iş bulma konusunda, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda da ayrımcılığa tabi tutulmaktadır. Günlük yaşamda Müslümanlar sözlü sataşmalara, fiziksel saldırı ve mülke zarar verici eylemelere muhatap olmaktadır.⁵⁷

Avrupa'da çıkarılan bazı yasalar ve hükümet uygulamalarında Müslümanlara yönelik ayrımcılık ve baskı yapıldığı görülmektedir. 2009'da İsviçre'de yeni minare yapılmasını yasaklayan anayasal düzenleme, 2010'da Fransa'da kadınların yüzlerinin örten burka ve peçe giyinmelerini yasaklayan kanuni düzenleme kabul edilmiştir. Pek çok yerde Müslümanlar varoşlarda yaşamaya zorlanmış, Danimarka Halk Partisi İslam karşıtı söylemlerde bulunmuştur.⁵⁸

92 | db

İngiliz hükümeti 11 Eylül saldırılarından sonra 2001 'de Anti-Terör, Suç ve Güvenlik Kanunu'nu çıkartmıştır. Bu kanunun proaktif terör karşıtı tedbirleri insan hakkı ihlallerine neden olmaktadır. Hükümet'in terör tehdidinin İslam inancını taşıyan bireylerden geldiğini ifade etmesi Polisin Müslümanlara yönelik sert tutumuna neden olmuştur.⁵⁹ Bu kanunun en tartışmalı bölümü 4. bölümdür. Bu bölümde terörizm ile bağlantısından şüphelenilen yabancı uyruklu kişilerin yargılanmadan uzun süre tutuklu kalmasına izin verilmektedir. Ancak kanunun dördüncü bölümü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile uyuşmadığı gerekçesi ile 2005'te iptal edilmiştir.⁶⁰ Anti Terörizm yasasından bir sonraki adım 2006 yılında kabul edilen Terörizm Yasası oldu. Bu kanun bir takım yeni cezai suçlamalar yarattı ve güvenlik güçlerinin yetkilerini genişletti. Önceki kanun, terörizme zemin hazırlayan ve terörü teşvik eden fiillere yasaklar içerirken son çıkan kanunda ise polisin şüphelileri tutukladıktan sonra yargılamadan azami gözaltında bulundurma süresinin 28 güne çıkarılmasını içermektedir.⁶¹

⁵⁷ Alice Aslan, *Islamophobia in Australia*, Agora Press, 2009, s.6.

⁵⁸ Moreno, "Fearing the Future: Islamophobia in Central Europe", s.76.

⁵⁹ Uzun, *Avrupa'da İslamofobi*, s.60.

⁶⁰ Johan Meuleman, "İngiltere'de İslamofobi" *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007, s.295.

⁶¹ Meuleman, "İngiltere'de İslamofobi", s.295.

İslami İnsan Hakları Komisyonu'nun raporu⁶² İngiliz Müslümanların çoğunluğunun aşağıdaki düşüncelere sahip olduğunu ortaya koymuştur. İngiliz yasa sistemi dürüst değildir ve çifte standart yapmaktadır. İngiliz yasaları özellikle son zamanlarda önyargılıdır. İngiliz yasalarında Müslümanların ihtiyaçları tanınmamaktadır.⁶³ Örneğin İngiltere'de bir Müslüman dini inançlarından dolayı ayrımcılığa uğrasa ve mahkemeye başvurursa, eğer inancının gereğini yerine getirdiğini söylerse hiçbir şey elde edemeyecektir. Fakat yaptığı şeyin -mesela başörtüsü takmak- kendi ırkının veya etnik grubunun bir özelliği olduğunu söyler ve bunu da ispatlarsa mahkemenin lehine karar çıkması mümkün olacaktır.⁶⁴ Bu gibi nedenlerden dolayı Müslümanlar kendilerini kanun tarafından korunmuyor hissetmektedirler. İslamofobi'nin en yakın tehlikelerden birisi, ait oldukları toplum tarafından kendilerinin reddedildiğini gören Müslüman gençlerin marjinalleşmeye gitme ihtimalidir.⁶⁵

Amerika'da Müslümanlara yönelik paranoid düşünceden kaynaklanan olaylar hızlı bir şekilde artmaktadır. Safa Farty, Tennessee'de küçük bir kasaba olan Murfreesboro'da anne tarafından üç nesildir fizyoterapistlik yaparak yaşamını sürdürmektedir. Safa "Amerika'nın her yerinde bir şey var, farklı bir şey" diyor. "1982'den beri burada bulunmaktayım. Üç çocuğum var ve şimdiye kadar hiç sıkıntıyla karşılaşmamıştım. Çocuklarım gezilere gider, basketbol oynar, kısacası tüm normal aktiviteleri yaparlar. Her şey bu yıl (2010) başladı. Bu çok garip, çünkü 11 Eylül olaylarından sonra hiçbir sorun olmamıştı." Öyleyse şimdi ki sorun neydi? Safa Farty, yerel bir İslami merkeze üye olduğu için İslami Cihat Örgütü üyesi olduğuna yönelik dedikodular çıkmış ve komşularına zorla şeriat kanunlarını dayatmakla suçlanmıştır.⁶⁶ Aslında gerçek şu ki, 11

⁶² Saied R. Ameli, Beena Faridi, Karin Lindahl, Arzu Merali, "Law & British Muslims: Domination of the Majority or Process of Balance?" *British Muslims' Expectations Series*, No. 5, Islamic Human Rights Commission, 2006, s.33.

⁶³ Bloul, *Anti-discrimination Laws, Islamophobia and Ethnicization of Muslim Identities in Europe and Australia*, s.21.

⁶⁴ İhsan Yılmaz, "İngiltere Müslümanları ve Hukuksal Ayrımcılık" Bir Başka Açıdan İngiltere, Editör: Sedat Laçiner, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları Ankara 2001, ss.127-128.

⁶⁵ Mehdi Semati, "Islamophobia, Culture and Race in the Age of Empire" *Cultural Studies* Vol. 24, No 2, March 2010, s.270.

⁶⁶ Chris McGreal, "Muslims in America increasingly alienated as hatred grows in Bible belt", *The Guardian*, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/sep/10/us-muslims-america-alienated-hatred> Erişim Tarihi: 10 Eylül 2010; Lawrence Davidson, "Islamophobia, The Israel Lobby and American Paranoia: Letter from America" *Holy Land Studies*, 10.1.2011, s.92.

Eylül olaylarından sonra İslamofobik tepkiler hemen başlamıştı. Ancak belki Oğul George Bush'un El Kaide ile İslam dinini bir birinden ayırıcı ifadeleri sonrasında ülkenin bazı bölgelerinde bu tepkiler gecikmiş, fakat sonrasında biriken bu olaylar hızlanmıştır.⁶⁷ İslam karşıtlığındaki bu hızlanma Washington Post'un yaptığı anketlerde de görülmektedir. Washington Post/ABC News'in Ekim 2001'de yaptığı ankette Amerikalıların %39'unun İslam hakkında olumsuz görüşlere sahip çıkmış, aradan birkaç yıl geçtikten sonra yapılan ankette bu oran %46'ya çıkmış, 2010 yılında yapılan ankette ise katılımcıların %49'unun yani neredeyse yarısının İslam hakkında olumsuz görüşlere sahip oldukları ortaya çıkmıştır.⁶⁸

Amerikalı Müslümanlara yönelik mevcut paranoid kampanyalara bir örnek te Manhattan'da ikiz kulelerin çöktüğü sıfır noktasına iki blok ötedeki terkedilmiş bir elbise deposunun yerine İslam Kültür Merkezi yapılacak olmasıdır. İslam Kültür Merkezi karşıtlığı Paranoid Amerikan Siyasi düşüncesine sahip olan herkesi bir araya getirmiş durumdadır. Toplumun değişik kesimlerinden olan bu gruplar ve Yahudi siyonistler, Manhattan Projesinin aslında Müslümanların Amerika'yı ele geçirme planlarının bir provası olduğunu iddia etmektedirler.⁶⁹

94 | db

Associated Press haber ajansı 2006 ile 2009 yılları arasında Amerika'daki onlarca kampüste Müslüman öğrencilerin arasına gizli polislerin sızdığını, hatta onların diğer ülkelere olan gezilerinde onlara eşlik ettiklerini, nerelere takıldıkları, ne hakkında konuştukları, ne kadar sıklıkla ibadet ettikleri ve ne yedikleri gibi ayrıntıları da içeren günlük raporlar tuttıklarını meydana çıkarttı. Polis Komiseri Raymord Kelly, hali hazırda bu izleme programında dindar Müslümanlar ile şiddet yanlısı cihadistlerin eşit olarak kabul edildiğini ifade ettiği planı "olasılık planı" olarak isimlendirmiştir. Sivil özgürlük yanlısı kuruluşlara göre, eleştiriler bu programın zararlı olduğunu göstermiştir. Çünkü Müslüman toplumlara olan güveni korumanın saldırıları önlemede kritik bir öneme sahip olduğu kanıtlanmıştır.⁷⁰

⁶⁷ Lawrence Davidson, "Islamophobia, The Israel Lobby and American Paranoia: Letter from America" *Holy Land Studies*, 10.1 (2011), s.92.

⁶⁸ Moustafa Bayoumi, "Fear and Loathing of Islam" *The Nation*, July 2,9, 2012, s.12.

⁶⁹ Davidson, "Islamophobia, The Israel Lobby and American Paranoia: Letter from America" s.93.

⁷⁰ Umar Farooq, "Mission: Islamophobia", *The Nation*, March 19, 2012, s.5.

Scotland Yard'ın açıkladığı verilere göre Londra Metrosu'na 7 Temmuz'da düzenlenen saldırılardan sonra "dini nefretin" neden olduğu saldırılarda %600 oranında artış gözlenmiştir. 7 Temmuz'dan sonraki üç gün içinde Londra'da 68 üç buçuk hafta içinde ise 269 "dini nefret" suçu işlenmiştir.⁷¹

Eylül 2009'da Londra'nın güneyindeki Tooting bölgesinde bulunan caminin yanında, iftar vaktine çok yakın saatlerde İkrım Seyyidü'l Hak isimli emekli bir sağlık çalışanı çetelerin saldırısına uğramış ve aldığı ciddi beyin hasarı yüzünden hayatını kaybetmiştir. 2-5 Kasım 2009 tarihleri arasında Londra'daki City Üniversitesi'nin Müslüman öğrenciler tarafından mescit olarak kullanılan odalarına bir çete tarafından baskın düzenlenmiş ve birçok öğrenci bu baskında yaralanmıştır.⁷²

FBI istatistiklerine göre 11 Eylül saldırılarını takip eden aylarda, Müslümanlar yönelik telefonla tehdit, düşmanlık ve cinayetlere kadar varan nefret suçlarında çok yoğun bir artış tespit edilmiştir. Bu olaylardan birisi 16 Eylül 2001'de Arizona'da Hindistan asıllı Babir Singh Sodhi'nin bir adam tarafından silahla vurularak öldürülmesidir. Cinayeti gerçekleştiren kişi tutuklanırken "Amerika için her şeyi yaparım" şeklinde bağırıştır. Sodhi Sih inancının gereği olarak türban giyiniyordu, bundan dolayı Müslümana benzediği için bir nefret suçuna kurban gitmiştir.⁷³

Müslümanların maddi ve manevi varlıklarını tehdit eden bu saldırılar sonucunda Müslüman toplumda tedirginlik, korku ve stres gibi bir takım psikolojik etkiler görülmektedir. İnyat'ın 2005 yılında yaptığı araştırmada yurt dışında yaşayan Müslümanların akıl sağlığı merkezlerine işverenlerinin güvensizliği, kötü muamele korkusu, ırkçılık ve ayrımcılık korkusu şikâyetleri ile başvurmakta olduklarını göstermiştir.⁷⁴

Kunst ve arkadaşlarının Avrupa'da yaşayan değişik etnik kökenlerden Müslüman örneklem üzerinde yaptığı araştırmada, İslamofobi'nin Müslüman bireylerde stres ve ayrımcılık algısına neden

⁷¹ Uzun, *Avrupa'da İslamofobi*, s.63.

⁷² Uzun, *Avrupa'da İslamofobi*, s.70.

⁷³ Erik Love, "Confronting Islamophobia in the United States: Framing Civil Rights Activism among Middle Eastern Americans" *Patterns of Prejudice*, Vol. 43, No 3-4, 2009, ss.402,416.

⁷⁴ Qulsoom İnyat, *Islamophobia and the Therapeutic Dialogue: Some Reflections*, *Counselling Psychology Quarterly*, September 2007; 20(3), s.289.

olduğu görülmüştür. Araştırma bireyin inancı veya dini grubuna yönelik sosyal korku algılanmasının psikolojik sağlık üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Kunst ve diğerlerinin yaptığı araştırma pek çok Müslümanın günlük hayatlarında sadece ayrımcılığı tecrübe etmekle kalmadığını, aynı zamanda toplumdaki değerlerinin de düşmekte olduğunu tamamen farkında olduklarını ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan katılımcılar İslamofobi'yi en çok medyada gördüklerini ifade etmişlerdir.⁷⁵

Uzun yıllardır Amerika'da yaşamakta olan Profesör Amir Hüseyin'e göre 11 Eylül saldırıları sonrasında pek çok Müslüman kendilerinin hükümetleri tarafından hedef alındığını algılamıştır. Bu durum özellikle 2000 yılındaki başkanlık seçimlerinde George Bush'a oy veren Müslümanları sinirlendirmektedir. Bush'un konuşmalarında sıklıkla kullandığı ve Müslümanların aleyhine kullanılan "gizli delil" uygulaması yani "suçlu veya terörist olarak tespit edilip alıkonulan kişiye suçunun ne olduğunu açıklamama hakkı" Müslümanlar üzerinde büyük bir psikolojik baskı meydana getirmiştir. Pek çok Amerikalı Müslüman kendilerini Amerikan olarak kabul etmelerine rağmen kendi hükümetleri tarafından böyle kabul edilmedikleri ve diğer Amerikalılara verilen temel insan haklarına sahip olmadıkları duygusuna sahiptirler.⁷⁶ Hüseyin Amerika'da İslamofobi'nin yükselişini "misoislamia" (İslam'dan nefret) şeklinde isimlendirdiği yeni bir kavramla ifade etmiştir. Bu İslam ve Müslümanlara yönelik korkunun (fobi) nefrete (miso) dönüştüğünü ifade etmektedir.⁷⁷

Amerika'da yaşayan Müslümanlar özellikle 11 Eylül olayları sonrasında karşılaştıkları, ayrımcılık, dışlama, nefret, sözlü ve fiziksel saldırılara karşı sivil toplum örgütleri kurarak bu örgütlerin çatısı altında haklarını koruma mücadelesi vermeye başlamışlardır. Yine Amerika'daki Müslümanlar gerek sosyal hayatta gerekse camilerde İslam'ı doğru şekilde anlatmaya ve Müslüman olmayan Amerikalılara İslam'ın tehlikeli bir inanç olmadığını göstermeye çabalamaktadırlar.⁷⁸

⁷⁵ Jonas R. Kunst, David L. Samb, Pal Ulleberg, "Perceived Islamophobia: Scale Development and Validation" *International Journal of Intercultural Relation*, IJIR-937, 5 November 2012, s.12.

⁷⁶ Amir Hussain, "In the Decade After 9/11" *Political Theology*, PT 12.5, 2011, s.697.

⁷⁷ Hussain, "In the Decade after 9/11", s.698.

⁷⁸ Ejder Okumuş, "ABD'de İslamofobi ve Anti-İslamizm 11 Eylül Öncesi ve Sonrası", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007, s.253.

Avrupa'da yaşayan bazı Müslümanlar İslamofobi'nin neden olduğu ayrımcılığa muhatap olmamak için Müslüman kimliklerini gizleme tutumu sergilemektedirler. Bu bağlamda bazı Müslümanlar isimlerini değiştirmekte, bazı bayan Müslümanlar ise örtünmeyi ertelemektedirler. Okumuş'un Avrupa'da çalışan bir kısım Müslümanlarla yüz yüze yaptığı görüşmelerde bayan Müslümanlara neden örtünmedikleri sorulduğunda, örtündükleri taktirde gizli bir ayrımcılığa uğramaktan korktukları için örtünmediklerini, aslında örtünmenin yasak olmadığını ancak bunu yaptıkları taktirde herhangi bir bahane ile işten çıkarılabileceklerini ifade etmişlerdir.⁷⁹

Sonuç

İslam toplumlarının ekonomik, bilimsel ve askeri teknoloji yönünden Batı ile kıyaslanamayacak şekilde geri kalmış olmalarına rağmen son derece güçlü batı medeniyetinin İslam korkusu geliştirmesi manidardır. 11 Eylül saldırılarında kullanılan kimselerin Müslüman olması nedeniyle her türlü saldırganlığı ve şiddeti yasaklayan aksine merhamet ve hoşgörüyü tavsiye eden İslam dinini terör, şiddet ve kanla birlikte anmak ve bütün Müslümanlara potansiyel terörist muamelesi yapmak haksız, kötümser, ayrıştırıcı, dışlayıcı ve ön yargılı bir yaklaşımdır. İslam'ı şiddet ve terörle özdeşleştiren Hristiyan Batı dünyası öncelikle kendi tarihinde yer alan, sömürgecilik, haçlı seferleri ve enginizasyonlar ile yüzleşmelidir.

İslam'ın savaş dini olduğu iddialarında delil olarak kullanılan ayetlerde sözü edilen cihadın çoğunlukla savunma amaçlı savaşlar olması ve İslam'ın insanlar arası ilişkileri bozan yıkıcı duyguları ile mücadele etmesi anlamındaki nefis cihadına daha çok önem vermesi, İslam'ın şiddeti yasaklaması ve insanlar arası ilişkilerde sevgi, saygı, empati, affetme, hoşgörü ve sabır gibi duygu ve davranışları tavsiye edici emirler ihtiva etmesi İslam'ın korkulacak bir olgu olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte dini inancın, ölüm, kaza, bela gibi bireyi korkutan yaşamsal olaylara yönelik eşsiz bir anlam duygusu sağlayarak bireyin ruh sağlığını koruduğu Türkiye'de ve yurtdışında yapılmış pek çok araştırmada tespit edilmiştir.⁸⁰

⁷⁹ Fatih Okumuş, "Avrupa'da İslamofobi ve Mabadi", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007, s.27.

⁸⁰ Mustafa Koç, "Ruh Sağlığı ile İlgili Dini Başa Çıkma Metodu Olarak Dua ve İbadet Fenomeni Arasındaki İlişki Üzerine Psikolojik Bir Yaklaşım" *Ekev Akademi Dergisi* Yıl:9, Sayı:24: 2005, s.32; Matthew E. Ryan, Andrew J. P. Francis, "Locus of Control

İslamofobi Batı dünyasının kendi İslam algılamasının bir sonucudur. Bu algılamanın oluşturulmasında bir takım siyasi, askeri, ekonomik ve tarihi nedenler bulunmaktadır. Çeşitli iletişim araçları kullanılarak, sürekli olarak İslam'ı terör ve şiddet olaylarıyla ilişkilendiren yayınların yapılması, İslam hakkında yeterli bilgisi olmayan gayrimüslim halkta İslam ve Müslümanlara karşı korunma içgüdüsünün neden olduğu insancıl bir korku oluşmasına neden olmaktadır. Kanaatimizce İslamofobi'nin oluşumunda en büyük sorumluluk, kitleleri etkileyip yönlendirme gücüne sahip olan medya organları, politikacılar, aydınlar, eğitimciler ve din adamlarıdır. Bununla birlikte İslam dünyasının kendi dini değerlerini yeterince hayatına aksettirmemesi, bilimsel, teknolojik, ekonomik ve askeri alanlarda geri kalmış tembel, duygusal ve tepkisel bir toplum imajı sergilemeleri dünyada İslam'ın yanlış algılanması ve değerlendirilmesinde etkili bir faktör olarak durmaktadır.

Batı medeniyeti İslam'ı ve Müslümanları terör ve şiddet ile özdeşleştirmekten ve terör örgütleri ile ılımlı Müslümanlar arasında ayırım yapmaktan vazgeçmediği sürece İslamofobi ile başa çıkmada başarılı olamayacaktır. Zira korku, pasifliğe, bastırmaya, mantık dışılığa ve aceleciliğe neden olur. Ayrıca, önyargılı yaklaşımlara ve saldırılara muhatap olan Müslüman bireylerin kendilerini tehdit altında hissetmeleri, iş verimlerinin düşmesine ve devletin kendilerine ayrımcılık yapmasından dolayı devlete ve kanunlara bağlılık ve saygılarının azalmasına ve marjinalleşmeye neden olabilir.

Sonuç olarak İslam korkusu anlamsız, mantığa dayanmayan fabrikasyon bir korkudur. Bu korkunun temel nedenleri İslam'ı doğru ve yeterli düzeyde bilinmemesi, Müslüman toplumlar üzerinden İslam algısı oluşturulması, ön yargı ve ötekileştirmeler, yazılı görsel ve sesli medya kanalları ile insanlarda İslam'a aleyhine klasik ve sosyal şartlandırma yapılmasıdır. Gerçek dünyada ise İslam korkulacak bir olgu ve Hristiyanlık için bir tehdit değil aksine insanlığın huzur ve mutluluğu için çok önemli mesajlar içeren bir inançtır.

Beliefs Mediate the Relationship Between Religious Functioning and Psychological Health", *J Relig Health* 2012, 51, s.782; Prakash B. Behere, Anweshak Das, Richa Yadav, Aniruddh P. Behere, "Religion and mental health", *Indian J Psychiatry* 55: *Indian Mental Concepts I - Supplement*, January 2013, s.190; Jeremy Steglitz, Reuben Ng, John S. Mosha, Trace Kershaw, "Divinity and Distress: The Impact of Religion and Spirituality on the Mental Health of HIV-Positive Adults in Tanzania", *AIDS Behav*, 2012, 16, s.2392.

Kaynakça

- Ameli, Saied R., Beena Faridi, Karin Lindahl and Arzu Merali, "Law & British Muslims: Domination of the Majority or Process of Balance?" British Muslims' Expectations Series, No. 5, Islamic Human Rights Commission, 2006
- Aslan, Alice, *Islamophobia in Australia*, Agora Press, 2009
- Bayoumi, Moustafa, "Fear and Loathing of Islam" *The Nation*, July 2/9, 2012
- Behere Prakash B., Anweshak Das, Richa Yadav, Aniruddh P. Behere, "Religion and mental health", *Indian J Psychiatry 55: Indian Mental Concepts I - Supplement*, January 2013
- Bloul, Rachel A. D., *Anti-discrimination Laws, Islamophobia, and Ethnicization of Muslim Identities in Europe and Australia*, Journal of Muslim Minority Affairs, Vol 28, No. 1, April 2008
- Budak, Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2009
- Canatan, Kadir, "İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007
- Cole, Juan, İslamofobi, <http://www.risaleajans.com/islam/islamofobi-icin-yillik-milyon-dolar-harcaniyor>, Erişim Tarihi: 24.12.2012
- Doctor, Ronald M., Ada P. Kahn, Christine Adamec, *The Encyclopedia of Phobias, Fears, and Anxieties*, Infobase Publishing 2009
- Farooq, Umar, "Mission: Islamophobia", *The Nation*, March 19, 2012
- Griffin, Nick, "İslam çok saldırgan ve kötülük peşinde olan bir inançtır", <http://www.dailymail.co.uk/news/article-375104/Islam-wicked-vicious-faith-BNP-leader-tells-court.html>, Erişim Tarihi: 08 Ekim 2012
- Hofmekler, Ori, *The Warrior Diet: Switch on Your Biological Powerhouse for High Energy, Explosive Strength, and a Leaner, Harder Body*, Blue Snake Books, California 2007
- Hovanec Erin M., *Everything You Need to Know About Phobias*, The Rosen Publishing Group 2000
- Hussain, Amir, "In the Decade after 9/11" *Political Theology*, PT 12.5, 2011
- Inayat, Qulsoom, *Islamophobia and the Therapeutic Dialogue: Some Reflections*, Counseling Psychology Quarterly, 20(3) September 2007
- Iqbal Zafar, "Understanding Islamophobia: Conceptualizing and Measuring the Construct", *European Journal of Social Sciences - Volume 13, Number 4*, 2010
- Kunst, Jonas R., David L. Samb, Pal Ulleberg, "Perceived Islamophobia: Scale Development and Validation" *International Journal of Intercultural Relation*, IJIR-937, 5 November 2012
- Lawrence Davidson, "Islamophobia, the Israel Lobby and American Paranoia: Letter From America" *Holy Land Studies*, 10.1. 2011
- Lee, Sherman A., Jeffrey A. Gibbons, John M. Thompson, Hussam S. Timani, "The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation", *The International Journal for the Psychology of Religion*, 19:2009
- Love, Erik, "Confronting Islamophobia in the United States: Framing Civil Rights Activism among Middle Eastern Americans" *Patterns of Prejudice*, Vol. 43, No 3-4, 2009
- Marks, Isaac, David Mataix-Cols, "Diagnosis and Classification of Phobias" *Fobias*, Editörler: Mario Maj, Hagop S. Akiskal, Juan José López-Ibor, Jr., Ahmed Okasha, John Wiley & Sons. 2004
- McGreal, Chris, "Muslims in America increasingly alienated as hatred grows in Bible belt", *The Guardian*, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/sep/10/us-muslims-america-alienated-hatred>, Erişim Tarihi: 10 Eylül 2010

- Meuleman, Johan, "İngiltere'de İslamofobi" *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007
- Mohideen, Haja, Shamimah Mohideen, "The Language of Islamophobia in Internet Articles" *Intellectual Discourse*, Vol. 16, No 1
- Moreno, Leora, "Fearing the Future: Islamophobia in Central Europe", *Genocide and Oppression*, TNP Autumn 2010
- Morgan, Sian, *Phobia: A Reassessment: A Reassessment*, Karnac Books 2003
- Okumuş, Ejder, "ABD'de İslamofobi ve Anti-İslamizm 11 Eylül Öncesi ve Sonrası", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007
- Okumuş, Fatih, "Avrupa'da İslamofobi ve Mabadi", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Editörler: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, FCR Yayınları Ankara 2007
- Omar, Irian A., "Keeping Shari'a and Reclaiming Jihad" *Political Theology*, PT 12.5 2011
- Piaget, Jean, *Çocukta Zihinsel Gelişim*, (Çev. Hüsen Portakal), Cem Yayınevi, İstanbul 2004
- Robertson, Pat, "İslam kanlı, merhametsiz bir tür inançtır."
<http://mediamatters.org/video/2006/05/01/robertson-labeled-islam-a-bloody-brutal-type-of/135543> Erişim Tarihi: 08 Ekim 2012
- Ryan Matthew E., Andrew J. P. Francis, "Locus of Control Beliefs Mediate the Relationship between Religious Functioning and Psychological Health", *J Relig Health*, 51.2012
- Safi, Louay, "Islamophobia: A Call to Confronting a Creeping Disease",
http://www.irfi.org/articles/articles_1151_1200/islamophobia_a_call_to_confronti.htm, Erişim Tarihi: 9/10/2012
- Said, W. Edward, *Orientalism*, Penguin Books, London, 2003
- Semati, Mehdi, "Islamophobia, Culture and Race in the Age of Empire" *Cultural Studies* Vol. 24, No. 2 March 2010
- Shaheen, Jack, "The Making of the 'Green Menace'" *The Nation*, July 2/9, 2012
- Spencer, Robert, *A Religion of Peace?: Why Christianity Is and Islam Isn't*, Regnery Publishing 2007
- Stanton, Graham N., Guy G. Stroumsa, *Tolerance and Intolerance in Early Judaism and Christianity*, Cambridge University Press, 1998
- Steglitz, Jeremy, Reuben Ng, John S. Mosha, Trace Kershaw, "Divinity and Distress: The Impact of Religion and Spirituality on the Mental Health of HIV-Positive Adults in Tanzania", *AIDS Behav*, 2012, 16.
- Trust, Runnymede, *Islamophobia: A Challenge for Us All 1997*,
<http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>, Erişim Tarihi: 6.11.2012
- Uzun, Nihat, *Avrupa'da İslamofobi*, Pınar Yayınları, İstanbul 2012
- Watson, John B., "The Place of the Conditioned Reflex in Psychology," *Psychological Review* XXIII, March 1916
- Watson, John B., *Behaviorism*, Transaction Publishers 1924
- Yılmaz, İhsan, "İngiltere Müslümanları ve Hukuksal Ayrımcılık" *Bir Başka Açıdan İngiltere*, Editör: Sedat Laçiner, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları Ankara 2001

